

Ehdottoman epävirallinen,
täysin subjektiivinen,
tosiasioihin perustuva,
lyhyt, aiheeseensa nähden yksinkertaistettu
kertomus

KAUKASTEN KOULUN VUOSIKYMMENET

Kirjoittanut syksyllä 1988
virastaan vieraantuva Nelli Nieminen

Kaukasten koulu, Mäntsälä

Elokuun 7. päivänä 1951 klo 10.15 lähti Helsingin linja-autoasemalta Ventoniemen bussi, johon sullottiin muutama matkalaukku ja pahvilaatikko. Bussiin nousi hyvin vihreä perhe: uunituore kansakoulunopettajapariskunta vuoden ikäisen esikoisensa kanssa menossa uuteen kotiin, Mäntsälän kunnan Kaukasten koululle. Puolitoista tuntia myöhemmin kuljettaja ilmoitti, että siinä nyt sopisi jäädä alas, tehtaan lastaussillan vieressä. Tehtaalta löytyi herra Hurme, laitospies, jolla oli koulun avain. Harald Hurmälytti Santalan isännän Eevert Saarisen kuljettamaan hevoskyydillä vaatimatonta muuttokuormaa Kivistöntien varrella kohoavan valkoisena hohtavan koulun pihaan.

Santalan isäntä perehdytti oitis tulokkaat tilanteeseen: Kaukasten koulu on kaksikymmentä vuotta ollut supistettu ja pian se on taas supistetuksi muuttuva. Mäntsälän miehet tyhmyyttään, turhanpäiten, muuttivat sen nyt 2-opettajaiseksi, mutta kun seuraavassa vuodenvaihteessa Kaukasten Mäntsälän-puoleinenkin osa liitetään Hyvinkään maalaiskuntaan, niin vuoden kuluttua koulu olisi taas yksiopettajainen. Isännän vävy istuu maalaiskunnan kunnanhallituksessa ja ymmärtää paremmin kuin Mäntsälän miehet, mikä kannattaa ja mikä ei. Mutta alkavaksi lukuvuodeksi sentään olisi töitä molemmille.

Haettiin sitten Söderbergin puimalasta rukiinolkia äidin ennen sotia kutomaan patjapussiin ja asetuttiin taloksi. Koulun alkaessa oppilaita ilmaantui yhteensä 26, joista 1.-3. luokilla oli tasan puolet ja 4.-7. luokilla loput.

Tultiin uuteen vuoteen. Mäntsälän sijasta ruvettiin maksamaan veroa Hyvinkään maalaiskunnalle ja jäätiin odottamaan. Ei käynyt Santalan isännän arvaus toteen: uudet isännät päättivät, että pieni Kaukasten koulu ja supistettuna toimiva Myllykylän koulu yhdistetään seuraavan lukuvuoden alussa kesällä 1952.

Myllykylän opettaja Hjalmar Turunen oli lähdössä eläkkeelle eikä hänen virkaansa julistettu haettavaksi. Koska Myllykylän koulutalo oli isompi, Kaukasten lapset ja opettajat siirtykööt siis Myllykylään. Kaukasten väki protestoi koulun menetystä, mutta tarkastaja Kärävä keksi keinon, millä hyvittelä tyytymättömiä: muutetaan Myllykylän koulun nimi Kaukasten kouluksi.

Asukkaat vain vielä toisessakin polvessa ovat sitä mieltä, ettei Kaukasissa ole koulua.

Myllykulman koulu, Hausjärvi,
Myllykylän koulu, Hyvinkään maalaiskunta

Perimätiedon ja arkistojen uumeniin kätkeytyneiden asiakirjojen mukaan piti Hausjärven kuntakokouksessa helmikuussa 1917 päätettämän kaukaisen Ritasjärven kylän Myllykulman koulun tontin ostosta. Näiltä Mäntsälän rajoilta olivat lapset käyneet koulua Uudessakylässä. Mäntsälän puolella Kaukasissa toimi Vanutehtaan ylläpitämänä yksityinen koulu asuinrakennuksessa. Siihen pääsivät vain tehtaan työntekijöiden lapset. Tämä koulu edelsi Mäntsälän kunnan perustamaa Kivistön tien varteen rakennettua koulua.

Kerrotaan, että Vanutehdas oli päättänyt lahjoittaa Hausjärven kunnalle koulutontin Kaukasista Myllykylään johtavan tien varrelta. Kaksi miestä lähetettiin hevoskyydillä kuntakokoukseen viemään tietoa tontista, mutta kokouspäiväksi tuli pahanpäiväinen pyry. Kun lähetystö vihdoin selviytyi kinoksista, oli tonttikauppa ehditty jo lyödä lukkoon: Hausjärven kunta osti Myllykulman koulua varten Metsä-Kerttulan tilasta Koski-Sipilän rajalta tontin, jonka nimeksi sittemmin tuli Taimela.

Saman vuoden kesällä hyvinkääläiset patriootit rupesivat puuhaamaan vapaata, itsenäistä Hyvinkäätä, joka käsitti lähinnä entisiä Nurmijärven ja Hausjärven takamaita. V. 1918 toimintansa aloittanut uusi kunta vuokrasi Myllykulman koulun käyttöön Koski-Sipilän talosta ison tuvan, jossa opettaja Pauli E. Suvitie opetti lapsia neljä vuotta.

Koko maassa elettiin vaikeita aikoja. Koulun rakentaminen ei käynyt kädenkäänteessä. Arkkitehti Heikki Siikosen piirustusten mukaan rakennettu komea koulukartano valmistui myöhään syksyllä 1922. Talo oli kaksikerroksinen mansardikattoinen rakennus, jonka yläkerrassa oli kaksi tilavaa asuntoa ja alakerrassa kaksi suurta luokkahuonetta, yhdistetty veisto- ja voimistelusali sekä tilava eteisaula. Erillisessä piharakennuksessa oli koulun keittolan ja ruokalan lisäksi sauna ja ajan vaatimusten mukaan halkovaja, navetta, rehuvara ym.

Tampereelle muuttaneen opettaja Suvitien tilalle oli valittu opettajaksi Hjalmar Turunen, joka pysyi tehtävässään seuraavat kolmekymmentä vuotta.

Toiminta alkoi nyt osittain 2-opettajaisena, sillä alakoulun opettaja Launis opetti vuoroon Uudenkylän ja Myllykylän alakou-

lulaisia. Hänen jälkeensä Myllykylän vakinaiseksi alakoulunopettajaksi tuli Olga Laakso, joka myöhemmin avioiduttuaan Katilaan toimi Oili Leikoskena Uudenkylän koulussa.

Näin työ jatkui Talvisotaan asti. Helmikuussa 1940 koulun puurakenteinen yläkerta tuhoutui tulipalossa, jonka syttymissyiksi arveltiin kovien pakkasten aikaista rajua lämmitystä. Alakerrassa palo aiheutti lähinnä vesivahinkoja, mutta asunnot tuhoutuivat perusteellisesti. Korjaustöiden ajaksi koulu pääsi Peltomäen (nyk. Virtanen) taloon.

Koulun yläkertaa ei enää rakennettu entiselleen. Välikatto jätettiin kevytrakenteiseksi ja ullakko sai yllleen matalan harjakaton. Pienemmästä luokasta saneerattiin Turusille kahden huoneen asunto, ja koulun tilavasta eteisestä lohkaistiin osa opettajan keittiöksi. Samalla asunnoksi muutetun osan lattiaa korotettiin, mikä näkyy tänäkin päivänä kahden askelman nousuna, kun eteisestä siirrytään keittolaan ja alaluokkaan johtavaan käytävään. Koulu muutettiin supistetuksi. Sellaisena se pysyi opettaja Turusen eläkkeelle siirtymiseen ja Myllykylän ja Kaukasten koulupiirien yhdistämiseen asti.

Kaukasten koulu, Hyvinkään maalaiskunta

Syyslukukauden alussa 1952 Hyvinkään maalaiskunnan Myllykylässä alkoi siis Kaukasten 2-opettajaisen koulun uusi työvuosi. Arkikielessä koulun nimenä on kuitenkin halki vuosikymmenten säilynyt Myllykylän - ei sentään Myllykulman - koulu.

Tulipalon jälkeen koulun opetustiloista oli siis otettu toinen luokkahuone asuinkäyttöön, samoin huomattava osa eteishallista. Kahden koulun oppilasmäärät yhdistettyinä saatiinkin taloon pian tungosta. Vanutehdas kävi täysillä, kylään muutti väkeä Pohjois-Karjalasta ja Kainuusta. Seuraavina vuosina oppilasmäärät liikkuiivat 50-60 tienoilla, ja korkeimmillaan oppilaita luokilla 1-7 oli 74 sekä lisäksi jatkokoululaiset. Työtä olisi siis reilusti ollut kolmannellekin opettajalle, mutta yksi virkahan oli juuri saatu saneeratuksi pois. Sitä paitsi tilaa ei ollut kolmatta opettajaa varten. Veistosali otettiin 4-7 luokkien käyttöön. Puutöissä käytiin aluksi kaukana tyhjäksi jääneessä entisessä Kaukasten koulussa, ja matka taittui enimmäkseen kävellen, kun ei kaikilla ollut pyöriä. Myöhemmin saatiin Koskimaan sahalta vuokratuksi tyhjä asunto työhuoneeksi, jolloin matka lyheni huomattavasti.

Samalla kuitenkin laadittiin suunnitelmia lisätilojen rakentamiseksi. Lähdettiin siitä, ettei palanutta yläkertaa enää voi-

da rakentaa uudestaan. Asunnoksi muutettu luokkahuone päätettiin vapauttaa taas alkuperäiseen tarkoitukseensa ja rakentaa erillinen asuinrakennus. Vanha piharakennus oli huonokuntoinen ja osaksi jo käyttökiellossa, joten uudisrakennukseen tulisi myös keittola ja sauna. Navetta ja rehuvara eivät kuuluneet enää ajan vaatimuksiin.

Kunnan rakennusmestari Vähämäki teki tältä pohjalta normien mukaiset piirustukset, jotka asiaankuuluvien paikallisten käsittelyjen jälkeen päätyivät kouluhallitukseen. Aikanaan ne palasivat mukanaan viesti, että ei riitä: keittolan lisäksi rakennukseen on sijoitettava myös oppilasruokala sekä kerho- ja kirjastohuone ja tarpeellista varastotilaa. Kahden opettaja-asunnon lisäksi on varattava asunto myös keittäjä-siivoojalle.

Rakennusmestari kävi taas työhön. Uusien vaatimusten mukaiset piirustukset etenivät virallista reittiään kouluhallitukseen.. Koulussa iloittiin tulossa olevista lisätiloista, mutta iloa kesti vain siihen asti, kun paperit taas palasivat. Yhtäkkiä elettiin kuukuisaa Niukkas-budjetin aikaa, ja se merkitsi sitä, että mm. koulujen rakennusmäärärahoja oli karsittava perusteellisesti. Rakennusmestari Vähämäki taisi sanoa jotakin ihan ääneenkin, ennenkuin alkoi tehdä kolmatta kertaa samaa rakennusta. Kolmannen version piti olla ensimmäistäkin niukempi. Jäljelle jäi enää kaksi asuntoa, sauna ja kellaritilat. Koulun keittolaksi sai kelpata entinen opettajan asunnon keittiö, joka oli rakennettu tulipalon jälkeen koulun eteisaulan nurkkaukseen. Aluksi lisärakennuksen paikaksi oli suunniteltu tontin eteläistä reunaa, pellon syrjää, mutta viime vaiheessa päädyttiin nykyiseen sijaintiin, metsän reunaan.

1.8.1955 istui muuan kylänmies lapioineen koko aamupäivän koulun pihakoivikossa ja odotti rakennusmestaria. Mutta urakka meni Viljeltä sivu suun, sillä rakennusmestari oli hankkinut kaivinkoneen montun tekoon. Siitä se alkoi, ja sinä armon sunnuntaina tammi-kuussa 1956, jolloin tasavallassa valittiin presidentin valitsijamiehiä, ensimmäinen asunto olikin jo muuttokunnossa. Koulussa alkoi seinien repiminen ja hakkaaminen, joten kevätlulukausi työskenneltiin rakennustyömaalla. Kesän jälkeen 15 vuotta asuntona ollut luokkahuone oli taas opiskelussa. Helpottihan se, mutta oppilasmäärä oli kasvamistaan kasvanut,

Paineita hieman helpotti, kun 7. luokka sitten meni kansalaiskouluun ja oppikouluun menijöiden määrä lisääntyi. Mutta 1960-luvun lopulla tulivat kiertävät opettajat. Englanninopetus alkoi 1968, ja samoihin aikoihin käynnistyi vähitellen myös kiertävän LUKIPU-opettajan työ. Olisi tarvittu kipeästi lisäopetustilaa, mutta ainoa mahdollisuus oli puutyöluokan pääty. Englanninopettajan kanssa tehtiin talkoilla rimakehikon väraan pingotettu kangasseinä väliaikaisratkaisuksi, kunnes koulun uusi haltija ehtisi saattaa työtilat ajan vaatimalle tasolle.

Kaukasten koulu, Hyvinkään kaupunki

Uusi haltija oli siis Hyvinkään kaupunki, johon maalaiskunta liitettiin v:n 1969 alussa. Kaupunki ei kuitenkaan kiirehtinyt kyselemään, mitä täällä tarvitaan. Päinvastoin, pienten koulujen ongelmat haluttiin hoitaa kerralla kuntoon lakkauttamalla ne ja kuljettamalla lapset keskustan läisoihin kouluihin.. En tiedä, oliko tarkoitus hoitaa homma aakosjärjestyksessä, kun Ahdenkallion koulu oli listan kärjessä. Sen lakkauttaminen kävi hiin nopeasti, ettei vastarinta ehtinyt kylliksi voimistua, mutta sen jälkeen yleinen mielipide asettui niin vahvasti puolustamaan kyläkouluja, että lakkauttamishankkeista luovuttiin.

Vuodesta vuoteen koulusta lähtee esitys kiinteistön tarpeista. Joitakin perusparannuksia on toki saatu: 1967 haloilla lämmitettävät uunit voitiin purkaa, kun asuinrakennuksen pannuhuoneesta johdettiin pihan alitse keskuslämmityspotket. Vuosittain toistunut vesipula poistui, kun -70-luvulla tehtiin porakaivo. Kymmenisen vuotta sitten rakennettiin sekä henkilökunnalle että oppilaille nykyaikaiset käymälät.

Mutta koulutyö on muuttunut, siihen kohdistetut vaatimukset ovat kasvaneet, keittolatoiminta laajentunut ja monipuolistunut, koulun johtamisen byrokratia moninkertaistunut. Näiden samojen seinien sisäpuolelle pitäisi saada mahtumaan jatkuvasti lisää työvälineitä ja kalusteita, nykyisin myös kouluterveydenhoitoa varten, vaikka talossa on vähemmän tilaa kuin ensimmäisinä vuosikymmeninä ennen tulipaloa.

Johtokunnan esitykset lisätiloista eivät ole johtaneet tuokseen. Virkamiehetkin kyllä tekevät suunnitelmia, joista eriskummallisin taisi olla ajatus entisen tehtaan isännöitsijän talon vuokraaminen Tamrolta ja sen saneeraaminen kaupungin kustannuksella

kouluksi. Sitä ennen oli kouluviranomaisten haaveena mahdollistaa koulu palvelutalon kompleksiin, ja siinä yhteydessä oli jo esillä ajatus Uudenkylän ja Kaukasten koulujen yhdistämisestä. Joka tapauksessa tämä yhdistämisaie näyttää olevan siinä määrin myötätulessa, että se pääsee aika ajoin kaupungin 5-vuotissuunnitelmaan, kunnes se seuraavasta suunnitelmasta taas vedetään pois. Onkohan taas yksi opettajanvirka menossa, kuten kävi v. 52 vastaavassa tapauksessa? Ehkä ei sentään.

Nyt, syksyllä 1988, tähyillään vuoteen 1994. Kuka osaa ennakoida, millainen on muutaman vuoden kuluttua Myllykylän, Kaukasten ja Uudenkylän asukaspohja?

Koulupiiri on inhimillisesti katsoen aivan liian harvoin saanut iloita vanhojen opettajien eläkkeellelähdestä ja uusien tulosta. Elokuussa 1951 Kaukasiin pesiytynyt opettajapariskunta on nyt vihdoin vuosina -88 ja -89 tekemässä lähtöä. Uudet opettajat irti ja puskaa!

Kaukasten ja Uudenkylän
katuja yhdistettiin tai toista lakkau-
tettiin taas 1990 luvulla 1992 ja 1993
Vanhempainyhdistys piti hätäkokouksia
ja asukasyhdistys isomman kokouksen
juhlatalolla. Molemmat koulut saatiin
onneksi pitää.

Oppilaita 1995-1996 27 kpl
Opettajia 2 + kiertävät
taloushenkilökuntaa 1